

ДОБРОВОЛЬЧІ ФОРМУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Кліщевський С. С.

аспірант спеціальності 081 «Право»

Київський інститут інтелектуальної власності

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Київ, Україна

Збройна агресія Російської Федерації проти України загострила потребу в ефективному функціонуванні сектору безпеки і оборони та засвідчила суттєву роль громадянського суспільства у забезпеченні обороноздатності держави. На початкових етапах воєнного протистояння за умов обмежених спроможностей регулярних сил добровольчі формування стали дієвим механізмом мобілізації суспільного ресурсу й практичної реалізації конституційного обов'язку громадян щодо захисту Вітчизни. Разом із тим їх швидке становлення відбувалося в контексті неповного та несистемного нормативного регулювання, що зумовило появу правових колізій і труднощів правозастосування.

Попри ухвалення Закону України «Про основи національного спротиву» та підзаконних актів, правовий статус добровольчих формувань, зокрема добровольчих формувань територіальних громад (ДФТГ), залишається недостатньо визначеним [1; 2; 3]. Наявні прогалини проявляються у питаннях інституційної інтеграції добровольчих підрозділів у систему сектору безпеки і оборони, процедур їх створення, підпорядкування та координації з органами державної влади і військового управління, а також у частині фінансового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

Окремої уваги потребує відсутність уніфікованого механізму правового забезпечення соціального статусу добровольців, що ускладнює реалізацію права на соціальний захист, медичну та психологічну реабілітацію і доступ до передбачених гарантій. На практиці проблемними залишаються процедури підтвердження участі в бойових діях, набуття статусу учасника бойових дій, а також питання дисциплінарної та матеріальної відповідальності.

Додатковий виклик становить невизначеність правосуб'єктності добровольчих формувань, що ускладнює фінансування, управління майном, контроль і встановлення відповідальних суб'єктів. Брак чіткого нормативного механізму регіональної координації ДФТГ спричиняє

фрагментарність управлінських рішень і неоднакову практику застосування законодавства в різних громадах.

Стан наукової розробки проблеми характеризується фрагментарністю: більшість праць присвячено загальним питанням національної безпеки, оборони, військового управління та конституційних обов'язків, тоді як комплексна доктрина правового статусу ДФТГ, їх координації, забезпечення та гарантій перебуває на стадії формування. У теоретико-методологічному плані опорними є напрацювання вчених у сфері конституційного (М. Козюбра, В. Шаповал, О. Скрипнюк, Ю. Шемшученко, О. Петришин), адміністративного права та публічного управління (Ю. Битяк, В. Тацій, О. Бандурка), а також безпечознавства (В. Горбулін, М. Сунгуровський). Водночас питання національної моделі правового статусу добровольців і механізмів їх соціального забезпечення потребують систематизації.

У підсумку добровольчі формування, зокрема ДФТГ, слід розглядати як стійкий елемент сектору безпеки і оборони України, однак ефективність їх функціонування залежить від подолання правових колізій, зміцнення правової визначеності й забезпечення дієвих механізмів інтеграції у систему національного спротиву.

Література:

1. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-ХІІ URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
3. Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1449 URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-п#Text>